

Вступ	4	Ситуація 26. Дитина часто запитує:	
Ситуація 1. Дитина почала бігати кімнатою під час заняття	6	«А це можна взяти додому?»	31
Ситуація 2. Дитина починає плакати на занятті без явної причини	7	Ситуація 27. Дитина уникає роботи в парі, хоче працювати самостійно	32
Ситуація 3. Дитина відмовляється ділитися предметами або забирає їх у вихованців	8	Ситуація 28. Дитина постійно перепитує: «А чому саме так?»	33
Ситуація 4. Дитина перебиває педагога, коментує, говорить не до ладу	9	Ситуація 29. Дитина часто демонстративно позіхає на занятті	34
Ситуація 5. Дитина завжди хоче бути першою	10	Ситуація 30. Дитина просить повторити одну й ту саму вправу багато разів	35
Ситуація 6. Дитина раптом припиняє говорити під час заняття	11	Ситуація 31. Дитина легко відвертається, коли інші поруч працюють і розмовляють	36
Ситуація 7. Дитина починає тицяти пальцем в інших: «Ти не так зробив!», «Я краще!»	12	Ситуація 32. Дитина виявляє зайву обережність: малює повільно, не натискає на олівець	37
Ситуація 8. Дитина на занятті поводить надто шумно — видає дивні звуки, галасує	13	Ситуація 33. Дитина часто проситься вийти під час заняття	38
Ситуація 9. Дитина соромиться демонструвати результат публічно	14	Ситуація 34. Дитина раптово стає мовчазною за появи нових людей у групі	39
Ситуація 10. Дитина на занятті малює «не те», «не за зразком», «не до ладу»	15	Ситуація 35. Дитина відмовляється повторно виконувати вправу, якщо одразу не вийшло	40
Ситуація 11. Дитина усамітнюється, відмовляється повертатися до групи	16	Ситуація 36. Дитина емоційно прив'язується до певного предмета	41
Ситуація 12. Дитина постійно перепитує: «Чи правильно?», «Я добре зробив(-ла)?»	17	Ситуація 37. Дитина збуджується під час очікування черги	42
Ситуація 13. Дитина починає похапцем виконувати завдання абияк	18	Ситуація 38. Дитина починає надмірно фантазувати, відхиляється від теми завдання	43
Ситуація 14. Дитина починає гикати, реготати на занятті без причини	19	Ситуація 39. Дитина заважає іншим, порушуючи межі особистого простору	44
Ситуація 15. Дитина відвертається на кожен сторонній звук чи рух	20	Ситуація 40. Дитина демонстративно ображається, якщо їй не подобається завдання	45
Ситуація 16. Дитина під час рухливих ігор занадто збуджується, не чує інструкцій	21	Ситуація 41. Дитина часто порушує правила гри, придумує свої, щоб виграти	46
Ситуація 17. Дитина різко кидає навчальне приладдя, ламає олівці тощо	22	Ситуація 42. Дитина не вміє зупинятися після активної гри й продовжує бігати, галасувати	47
Ситуація 18. Дитина відмовляється торкатися нових матеріалів (пісок, пластилін і т. ін.)	23	Ситуація 43. Дитина на прогулянці постійно хоче втекти далеко від групи	48
Ситуація 19. Дитина мовчить під час групової гри, а потім просить пограти ще раз наодинці	24	Ситуація 44. Дитина відмовляється брати участь у рухливих іграх	49
Ситуація 20. Дитина копіює дії оточення, боїться робити щось самостійно	25	Ситуація 45. Дитина під час активних ігор порушує безпеку інших	50
Ситуація 21. Дитина постійно запитує, коли завершиться заняття	26	Ситуація 46. Дитина часто мовчки ігнорує звернення педагога	51
Ситуація 22. Дитина боїться братися до нового завдання	27	Ситуація 47. Дитина занадто голосно розмовляє під час занять	52
Ситуація 23. Дитина часто забуває інструкції — просить повторити	28	Ситуація 48. Дитина показово ображається, коли її ви правляють	53
Ситуація 24. Дитина навмисне повільно виконує завдання	29	Ситуація 49. Дитина вигукує відповіді першою, не даючи змоги висловитися решті	54
Ситуація 25. Дитина завжди хоче, щоб педагог перебував поруч	30	Ситуація 50. Дитина нарікає: «Він мені заважає!», «Через них не виходить!»	55

Ситуація 51. Дитина незадоволена, коли інші мають більше уваги від педагога	56	Ситуація 76. Дитина під час письма сильно натискає на олівець, аж рве папір	81
Ситуація 52. Дитина не стриймає навіть незначних змін у порядку занять	57	Ситуація 77. Дитина губиться під час виконання завдань з кількома інструкціями	82
Ситуація 53. Дитина починає бавитися предметами замість виконання завдання	58	Ситуація 78. Дитина на заняттях з читання намагається вгадувати слова за першою буквою	83
Ситуація 54. Дитина постійно хоче бути помічником педагога, прагне дорослої ролі	59	Ситуація 79. Дитина підглядає у відповідь суддя, намагається списати завдання	84
Ситуація 55. Дитина відмовляється ділитися предметами або забирає їх у вихованців	60	Ситуація 80. Дитина приносить на заняття з дому свої іграшки та відвертається на них	85
Ситуація 56. Дитина під час вільної гри грається сама, уникаючи групових ігор	61	Ситуація 81. Дитина кусає інших дітей під час гри або конфлікту	86
Ситуація 57. Дитина вільно керує грою інших, диктує правила, командує	62	Ситуація 82. Дитина вибігає під час заняття із групи за спроби залучити її до завдання	87
Ситуація 58. Дитина виявляє нав'язливу прихильність до конкретної дитини	63	Ситуація 83. Під час заняття дитина постійно звертається до педагога	88
Ситуація 59. Дитина постійно розігрує агресивні сюжети	64	Ситуація 84. На прогулянці дитина шукає небезпечних активностей	89
Ситуація 60. Дитина у вільній грі створює хаос: розкидає матеріали, руйнує побудоване іншими	65	Ситуація 85. Дитина не повертається з прогулянки разом з усіма, а запізнюється	90
Ситуація 61. Дитина у вільній грі привласнює ігровий матеріал	66	Ситуація 86. Дитина відвертається на свої тілесні відчуття	91
Ситуація 62. Дитина у вільній грі вибирає провокативні ролі: злодій, монстр, дракон	67	Ситуація 87. Дитина вживає нецензурні слова	92
Ситуація 63. Дитина у вільній грі наслідує дії педагога: дає настанови іншим, «проводить заняття»	68	Ситуація 88. Дитина не виконує завдання без наліпки або іншої «нагороди»	93
Ситуація 64. Дитина зранку щодня плаче під час розставання з батьками	69	Ситуація 89. Дитина виконує завдання неохайно	94
Ситуація 65. Дитина вранці демонстративно заявляє: «Я не хочу сьогодні до садочка!»	70	Ситуація 90. Дитина часто вигадує, говорить неправду	95
Ситуація 66. Дитина під час вечірнього прощання не хоче йти додому	71	Ситуація 91. Дитина під час творчих завдань просить готовий зразок	96
Ситуація 67. Дитина вранці відмовляється заходити до групи	72	Ситуація 92. Під час перебування на килимку дитина постійно лежить або крутиться	97
Ситуація 68. Дитина наприкінці дня не може зібрати свої речі, не хоче готуватися до виходу	73	Ситуація 93. Дитина агресивно реагує на слово «ні»	98
Ситуація 69. Дитина на святі раптово відмовляється виходити на сцену	74	Ситуація 94. Дитина вживає лише певну їжу	99
Ситуація 70. Дитина на музичних заняттях не співає, лише мовчки розтуляє рота	75	Ситуація 95. Дитина грається їжею	100
Ситуація 71. Дитина на святі надто гучно виконує пісню, виокремлюючись із-поміж решти	76	Ситуація 96. Дитина ревнує педагога до інших вихованців	101
Ситуація 72. Дитина нарікає на те, що з нею ніхто не хоче дружити	77	Ситуація 97. Дитина свідомо починає сюсюкати, удає маленьку	102
Ситуація 73. Одна дитина демонстративно каже іншій: «Ти мені більше не друг / подруга!»	78	Ситуація 98. Дитина починає розповідати на занятті про сімейні конфлікти	103
Ситуація 74. Дитина в дружбі швидко переходить до міцних обіймів, фізичного контакту	79	Ситуація 99. Дитина постійно губить особисті речі, не пам'ятає, де що залишила	104
Ситуація 75. Дитина швидко ображається: навіть незначний конфлікт сприймає як зраду	80	Ситуація 100. Дитина повсякчас дивиться на двері, часто запитує: «Жоли мене заберуть?»	105
		Те, про що зазвичай мовчать	106
		«Червоні прапорці» для педагога	110
		Це не крапка... ..	112

ЦЯ КНИЖКА НАРОДИЛАСЯ НЕ ЗА СТОЛОМ.

Вона народилася на колінах. Біля шафок. На підлозі.

Серед дитячих голосів, краплин сліз і тихих радощів, які трапляються між «полічи до п'яти» і «поклади фломастери назад».

У кожній ситуації в цій книжці — жива дитина. І дорослий, який не має чарівної палички, натомість має серце.

ЦЕ КНИЖКА НЕ ПРО ІДЕАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ.

Це книжка про справжніх — тих, хто втомлюється, вагається, але щодня приходить. Обирає бути поруч.

І щиро запитує себе: «А що мені робити зараз? Як зреагувати, аби не зламати? Як допомогти пройти крізь цей буревій?»

ЦЯ КНИЖКА НАРОДЖУВАЛАСЬ У СПОСТЕРЕЖЕННЯХ І РОЗМОВАХ.

Це мій досвід консультацій і глибоких педагогічних розмов: слюзи, розпач, обговорення, іноді — тижні спостережень за конкретною дитиною. А потім — радість. Полепшення. Подяка за те, що ми не відмахнулися, а докопалися до коріння. Адже можна мати розробку заняття, план — а можна бачити реальність. Там, де дитина сміється чи мовчить. Перебиває чи ховає очі. Хоче бути першою або сидить у кутку. Саме в ці моменти і народжується жива педагогіка.

ЦЕ НЕ ЧЕРГОВИЙ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК.

Це розмова про педагогічне серце. Про ту мить, коли в тебе є лише одна секунда — і ти вибираєш: підвищити голос чи нахилитися ближче.

Це книжка практики, у якій кожна ситуацію взято з реальних занять, консультацій, запитів педагогів, з якими я працюю щодня. Тут немає шаблонів. Але є те, що справді «працює»:

- ✓ пояснення, чому саме так поводить себе дитина;
- ✓ конкретні кроки, як діяти;
- ✓ слова, які можна сказати потрібної миті;
- ✓ поради, що допоможуть і педагогові, і батькам.

ДЛЯ КОГО ЦЕ ВИДАННЯ?

Для всіх, хто хоче розуміти дитину глибше, а не реагувати тільки поверхнево.

Для вихователів, асистентів, психологів, логопедів.

Для студентів, які вчать вчиняти з дітьми не тільки правильно, а й по-людськи.

Для батьків, що запитують: «Що з моєю дитиною? І як їй допомогти?»

Ця книжка — розмова дорослого з дорослим. Ніжна, щира, підбадьорлива. Вона про живу реальність, у якій є напруження, слюзи, щирість, сміх і контакт.

Нумо разом будувати нову культуру виховання — через ніжність, повагу й глибоке розуміння кожної дитини!

ЯК ЧИТАТИ ЦЮ КНИЖКУ

Видання базується на 100 реальних щоденних ситуаціях, які трапляються на заняттях, під час прогулянок, у роздягальні, за малюванням чи під час вільної гри. Кожна з них — жива історія, де педагог, спостерігаючи дитячу поведінку, губиться в запитаннях і відповідях, відчуває внутрішній спротив чи навіть обурення.

Це можуть бути мовчання, утеча, істерика, глузування, несподіваний опір, «незручне» запитання чи категорична відмова брати участь у певній діяльності.

Але ми не зупиняємося на тому, що сталося. Ми просуваємося далі — туди, де починається глибоке розуміння.

КОЖНИЙ ПРАКТИЧНИЙ КЕЙС МІСТИТЬ 10 СКЛАДОВИХ:✓ **Опис ситуації**

Епізод із реального життя групи. Без прикрас і гіпотез. Просто — так, як воно трапляється з кожним із нас.

✓ **Що це може означати**

Чіткі пояснення можливих глибинних причин певної поведінки. Ми не ставимо діагнозів — ми намагаємося побачити сенс за вчинком.

✓ **Що може зробити педагог**

Професійна порада, зважаючи на психологію розвитку, педагогічну етику й практичний досвід. Без кліше. З гідним ставленням до дитини й повагою до педагога.

✓ **Як пояснити ситуацію батькам**

Сучасний педагог — це сполучна ланка між дитинством і родиною. Ці складові кейсу допоможуть вам спокійно й переконливо пояснити батькам, що саме та з якої причини відбувається з дитиною.

✓ **Що можна зробити вдома**

Прості, але глибокі поради для родини: як підтримати дитину в адаптації, сформувати певну звичку, зменшити тривожність чи відновити контакт.

✓ **Фрази на підтримку дитини**

Живі формулювання, які допомагають не лише говорити, а й справді бути поруч: лаконічні, добрі, зрозумілі дитині фрази — які ви (та й батьки вдома) зможете використовувати щодня.

✓ **Педагогічний словничок**

Один професійний термін, поданий просто й доступно, — так, щоб його змогли пояснити і педагог, і батьки. Це ваш орієнтир у складних поняттях: розлукова тривожність, виконавчі функції, сенсорне навантаження, фрустрація тощо.

✓ **Тепла педагогічна думка**

Мініроздуми, які зворушують. Про ніжність, довіру, стосунки, про ті миті, коли педагогіка перестає бути наукою і стає присутністю.

✓ **Маленький педагогічний секрет**

Несподіваний, але дуже ефективний інсайт. Це не лайфхак — це маленька правда, яку ви не знайдете в підручниках, хоча вона «працює» в групі щодня.

✓ **Саморефлексія**

Невеликий блок запитань до себе: не для перевірки, а для зростання. Він допомагає не тільки реагувати, а й розуміти себе як педагога. Тихо запитати: «Що я бачу? Що відчуваю? Чому мені складно в цій ситуації?» Це простір чесності. І тепла.

Усі кейси до 100 ситуацій мають однакову структуру, отже, ви зможете розгорнути книжку на будь-якій сторінці, знайти потрібну вам ситуацію — та одразу знайти розуміння, підтримку та чіткі орієнтири щодо подальших дій.

ЛИСТ ДО ЧИТАЧІВ

Якщо ви зараз гортаєте цю книжку — отже, вам не байдуже. Не байдуже до дитячих сліз, до мовчання, до «незручної» поведінки, до тих моментів, коли так легко зробити хибний висновок: «Ну просто такий характер».

А якщо вам не байдуже — це означає, що ми з вами на одному боці. На боці тих, хто не шукає швидких рішень, а готовий бачити дитину справжньою. Тих, хто не вішає ярликів, а шукає сенсу. Тих, хто не прагне ідеалу, а обирає бути поруч — у турботі, у запитанні, у тиші, у дії.

Адже світ виховання змінюється не інструкціями. Він змінюється щоразу, коли один дорослий — утомлений, розгублений, чесний — вирішує: «Я не ламаю туди. Я спробую зрозуміти». Ця книжка — для вас.

Її можна розгорнути вранці за кавою або наприкінці дня, коли повсякчас непокоїть думка: «А що ж там сьогодні було з Михайликом?..»

Можливо, на цих сторінках ви знайдете саме ту відповідь, яку давно шукали. А можливо — просто відчуєте, що ви не самотні. І цього вже достатньо.

Мене звуть Юлія Даценко.

Я педагогиня, методистка, авторка навчальних курсів і матеріалів для роботи з дітьми раннього й дошкільного віку, кандидатка філологічних наук, доцент.

Уже багато років я консультую педагогів, супроводжую вихователів, створюю авторські програми й курси. І, що особливо цінним є для мене, — допомагаю колегам шукати відповіді на щоденні, справжні, живі запитання.

Моєю головною метою завжди було не тільки давати методичні схеми, а допомагати дорослому розуміти дитину. Її почуття. Її потреби. Її внутрішній рух. Адже за кожною поведінкою — історія.

І саме педагог — той, хто здатен побачити її глибше.

Ідея написати цю книжку з'явилася не випадково. Вона народилася з відчуття, яке не відпускало мене протягом тривалого часу: в Україні практично немає професійних книжок, до яких міг би звернутися педагог саме в складні моменти. Коли болять. Коли здається, що «зі мною щось не так».

Мені дуже хотілося, щоби поруч була не просто методика, а присутність.

Підтримка. Співпереживання.

Я зрозуміла: сьогодні це моя місія — перебувати поруч із педагогом, навіть якщо фізично мене немає. Перебувати поруч через слово. Через сторінку. Через цю книжку.

Це видання — не про досконалих дітей. І не про «правильних» педагогів. Воно про нас із вами. Тих, хто припускається помилок. Непокоїться. Стоїть на розпутьті. Але щоразу повертається до дитини — з бажанням зрозуміти, підтримати.

Щиро сподіваюся, що сторінки видання стануть для вас:

- о підтримкою під час складних моментів;
- о джерелом роздумів і саморефлексії;
- о натхненням до глибшого бачення;
- о а головне — ніжним голосом поруч, коли він конче потрібен.

Дякую, що ви є.

Дякую, що розумієте дитину.

Дякую, що залишаєтеся м'якими у тверді моменти.

Обіймаю та пишаюся, що ми поруч!

*Зі щирою повагою до вашої праці й вірою у вас
Юлія Даценко*

СИТУАЦІЯ 1

ДИТИНА ПОЧАЛА БІГАТИ КІМНАТОЮ ПІД ЧАС ЗАНЯТТЯ

ОПИС СИТУАЦІЇ

Заняття триває за планом, усі працюють. Але одна дитина раптом підводиться та починає бігати колами. Решта відвертається.

Педагог відчуває напруження: «Що робити? Зупиняти? Робити зауваження? Ігнорувати?»

ЩО ЦЕ МОЖЕ ОЗНАЧАТИ

- Перевантаження: дитина не витримала темпу завдання.
- Сенсорна потреба: потрібен рух, щоб позбутися внутрішнього напруження.
- Складність завдання: утеча як спосіб уникнути складнощів.

ЯК ПОЯСНИТИ СИТУАЦІЮ БАТЬКАМ

Під час занять ваша дитина іноді починає бігати кімнатою. Їй складно впродовж тривалого часу зберігати зосередженість, тому вона шукає способу позбутися напруження через рух. Я спостерігаю за такими моментами дуже уважно, щоб допомогти дитині поступово вчитися утримувати увагу й контролювати свої імпульси.

ЩО МОЖНА ЗРОБИТИ ВДОМА

- 1 Перед спокійними заняттями проводьте короткі активні ігри — кілька стрибків, біг на місці, руханку.
- 2 Грайте в ігри на самоконтроль: «Завмири», «Червоний — зелений сигнал».
- 3 Хваліть не лише за результат, а й за зусилля, яких доклала дитина, щоб утримати увагу: «Ти вже просидів(-ла) цілу хвилинку — молодець / молодчинка!»
- 4 Якщо бачите, що дитина геть розхвилювалася під час заняття, дозвольте коротку паузу на рух, а потім спробуйте повернутися до роботи.

МАЛЕНЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ СЕКРЕТ

Що менша дитина, то більше руху вона потребує для навчання. Спокій народжується не від того, що забороняють рухатися, а від того, що допомагають рухатися правильно.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СЛОВНИЧОК: СЕНСОРНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ

Організм дитини постійно шукає балансу між активацією та заспокоєнням. Малюкам складно протягом тривалого часу утримувати статичну позу сидіння. Коли вони починають рухатися — це зазвичай не протест, а спроба допомогти нервовій системі впоратися з напруженням. Саме через рух діти звільняються від надлишку енергії та допомагають собі повернутися до активної уваги.

ЩО МОЖЕ ЗРОБИТИ ПЕДАГОГ

- 1 Не зривайтесь на суворе зауваження. Крик лише посилить збудження.
- 2 Дайте короткий сенсорний «вихід»: «Ходімо разом! Зробимо три кроки доріжкою і повернемося в коло».
- 3 Поверніть у безпечну активність: «Хочеш показати першим(-ою)? Вибери картинку для завдання!»
- 4 Змініть завдання на коротше й простіше, щоб допомогти дитині повернути самоконтроль.
- 5 Після заняття: поміркуйте, чи не повторюється така поведінка. Можливо, дитина потребує більшої рухової активності на старті.

Іноді рух — не непослух, а потреба організму в розрядці. Ми вчимося не лише давати завдання, а й бачити стан дитини.

ФРАЗИ НА ПІДТРИМКУ ДИТИНИ

- Я бачу, що тобі хочеться побігати, тож зробимо кілька стрибків і повернемося до завдання.
- Навіть якщо важко сидіти, ти гарно стараєшся.
- Спробуємо трохи посидіти спокійно, а потім зробимо перерву для руху.

ТЕПЛА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА

Іноді дитина не «тікає із заняття» — вона тікає зі складного внутрішнього стану, який не може висловити словами. Рух — це її спосіб сказати: «Мені зараз складно всередині».

САМОРЕФЛЕКСІЯ

- А як у вашій групі діти реагують на втому? Як ви допомагаєте їм регулювати напруження?
- Чи є у вас свої маленькі ритуали переходу із руху в стан спокою?

ДИТИНА ПОЧИНАЄ ПЛАКАТИ НА ЗАНЯТТІ БЕЗ ЯВНОЇ ПРИЧИНИ

ОПИС СИТУАЦІЇ

Заняття триває у звичному режимі. І раптом — сльози. Без причини. Дитина розплакалася: тихо схлипує, витирає очі, ховається за спину педагога або мами. І педагог одразу подумки ставить собі запитання: «Що трапилося? Я щось сказала не так? Це моя помилка? Чим допомогти?»

ЩО ЦЕ МОЖЕ ОЗНАЧАТИ

- Перевантаження новою інформацією (когнітивна втома).
- Емоційна втома.
- Складна для дитини ситуація вибору або зміни завдання.
- Внутрішній страх припуститися помилки або очікування невдачі.

ЯК ПОЯСНИТИ СИТУАЦІЮ БАТЬКАМ

Під час занять у вашої дитини іноді раптово з'являються сльози, ніби без явної причини. Важливо розуміти, що в маленьких дітей дуже часто емоції «вистрілюють» саме так — раптово, несподівано, без зрозумілих для дорослого причин. Це може бути накопичена втома, внутрішнє напруження, пережиті вдень мікроситуації, які ще не знайшли виходу. Іноді це реакція навіть не на ситуацію, а на загальний фон дня.

ЩО МОЖНА ЗРОБИТИ ВДОМА

- 1 Частіше запитуйте: «Що тебе сьогодні потішило? А що було не дуже приємним?»
- 2 Допомогайте дитині називати свої почуття словами: «Тобі зараз сумно?», «Ти засмутився / засмутилася?»
- 3 Давайте змогу відпочити в тихій затишній атмосфері, коли спостерігаєте накопичення напруження.

ТЕПЛА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА

Коли дитина плаче, вона не потребує корегування. Вона потребує нашої присутності, тепла й спокою, щоб прожити свої емоції в безпечному просторі.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СЛОВНИЧОК: ЕМОЦІЙНЕ РОЗВАНТАЖЕННЯ

Маленькі діти ще не розвинули здатності до саморегуляції емоцій. Коли накопичуються дрібні стреси, втома чи хвилювання, нервова система може позбуватися напруження через сльози. Це спосіб розвантажити внутрішній емоційний тиск і повернути організм до стабільності.

ЩО МОЖЕ ЗРОБИТИ ПЕДАГОГ

- 1 Залишити контакт, але не форсувати: просто перебувати поряд. Спокійно сказати: «Я з тобою. Усе добре. Ти можеш посидіти поруч».
- 2 Не вимагати пояснень: «Розкажеш, коли зможеш».
- 3 «Зняти» очікування результату. Сказати: «Це завдання ми виконаємо пізніше. Зараз відпочиньмо».
- 4 Пропонувати підтримку через спокійний тактильний контакт (якщо дитині це комфортно).
- 5 Після заняття: проаналізувати можливі тригери (нове завдання, темп, рівень складності, зміна).

Відкрите завдання педагогів — учитися бачити не тільки поведінку, а й розуміти внутрішній стан дитини. І давати дитині право на слабкість.

ФРАЗИ НА ПІДТРИМКУ ДИТИНИ

- Я поруч. Тобі зараз сумно — і це нормально.
- Ми можемо трохи посидіти разом, поки тобі стане легше.
- Я бачу твої сльози. Ти зможеш упоратися, коли будеш готовий(-а).
- Зробімо маленьку паузу, а потім продовжимо.
- Навіть коли тобі складно, ти однаково молодець / молодчинка, що намагаєшся упоратися.

МАЛЕНЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ СЕКРЕТ

Сльози — не завжди сигнал біди. Це часто ознака того, що дитина довіряє педагогові настільки, що дозволяє собі розкрити свої справжні почуття поруч із ним.

САМОРЕФЛЕКСІЯ

Наскільки безпечну атмосферу я створюю на заняттях, щоб дитина могла прожити будь-який свій емоційний стан поряд зі мною?